

T.C.
BAŐBAKANLIK
KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

POLİTİKA DOKÜMANI
KADIN ve YOKSULLUK

2008, ANKARA

Bu politika dokümanı, Türkiye’de kadınların yoksulluk alanındaki durumunu analiz etmektedir. Doküman, KSGM tarafından diğer 6 politika dokümanı ile birlikte hazırlanmıştır. Söz konusu politika dokümanları eğitim, ekonomi, yoksulluk, yetki ve karar alma, sağlık, medya ve çevre alanlarını kapsamaktadır. Bu yedi politika dokümanı, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013 için girdi olarak kullanılmıştır.

Yedi politika dokümanının tamamı şu bölümlerden oluşmaktadır: söz konusu alanda kadınların rollerinin önemini belirten giriş bölümü; ilgili alanda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin geçmiş ve mevcut yasal çerçevenin özeti; ilgili ulusal ve yerel istatistikler temelinde erkeklere kıyasla kadınların mevcut durumunun kapsamlı analizi; toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılmasının önündeki engellerin sıralanması; uygulanan politikaların genel özeti; 2008-2013 yılları arasında uygulanacak eylem hedef ve stratejilerinin listesi.

Politika dokümanlarının içeriği, ilgili paydaşlarla yapılan bilgi ve görüş alış veriş sonucunda ortaya çıkmıştır. Öncelikle ilgili paydaşları, bu paydaşların rol ve sorumluluklarını belirlemek ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013’te ele alınması gereken konuları değerlendirmek amacıyla Mart-Haziran 2007 arasında Haritalama Çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın ardından her bir alan için taslak politika dokümanları hazırlanmış ve bu dokümanlar çalışma gruplarında ilgili paydaşlarla tartışılmıştır. Ekim 2007’de gerçekleştirilen ilk çalışma grubu toplantısında katılımcılar, kadınların söz konusu alandaki mevcut durumu, mevcut hükümet politikaları ve kadınların durumunu iyileştirmek için gerçekleştirilen diğer faaliyetlerin genel bir özetini sunan taslak metne ilişkin görüşlerini dile getirme şansına sahip olmuştur. Şubat 2008’de gerçekleştirilen ikinci toplantıda aynı gruplar uygulanacak hedef ve stratejilerin ilk taslağını tartışmıştır. Dokümanlara son şekli verilirken katılımcıların yorumları dikkate alınmıştır.

Politika dokümanlarında sunulan gösterge ve istatistikler, toplumsal cinsiyet konusunda kaydedilen gelişmeyi izlemede referans noktası olarak kullanılacaktır. İlgili istatistikler iki yılda bir güncellenecek ve KSGM’nin web sitesinde (www.ksgm.gov.tr) yayımlanacaktır.

ISBN 978-975-19-4361-3

Eylül 2008 - Ankara

Grafik Tasarım: Erdener Esen - www.3etanim.com

Baskı: Fersa Ofset - www.fersaofset.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	5
2. YASAL ÇERÇEVE.....	6
3. MEVCUT DURUM	7
4. ÖNCEKİ VE MEVCUT POLİTİKALAR, PROGRAMLAR, PROJELER	12
KAYNAKÇA	18
TABLO LİSTESİ	19

AB Eşleştirme Projesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi

4. Bileşen

POLİTİKA DOKÜMANI

KADIN VE YOKSULLUK

1. GİRİŞ

Yoksulluk tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi güç bir kavramdır ve yoksulluğun çeşitli görünüşleri vardır. Gelir ve sürdürülebilir bir geçim sağlamaya yetecek üretim kaynaklarının yokluğu başta olmak üzere; açlık ve yetersiz beslenme; sağlıklı olmama; eğitim ve diğer temel hizmetlere ulaşamama veya sınırlı ulaşma; hastalık ve buna bağlı olarak ölümlerin artması; evsizlik ve yetersiz barınma koşulları; güvenli olmayan çevre koşulları ile sosyal ayırım ve dışlama olarak tanımlanabileceği gibi, yoksulluk aynı zamanda karar alma süreçlerine ve ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama katılımdan yoksun olmayla da tanımlanmaktadır. Bu durum, gelişmekte olan pek çok ülkede kitlesel yoksulluk biçiminde, gelişmiş ülkelerde ise, refahın ortasındaki yoksul semtler biçimindedir.¹

Yoksulluk tüm insanlık için temel bir sorun olmakla birlikte, ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yaşanan bir olgudur. İlk kez 1995'te 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda "Yoksulluğun Kadınlaşması" ifadesi yer almıştır. Yoksulluk son on yılda ulusal ve uluslararası gündeme yeniden girerken, gelir ve tüketim göstergelerinin yanı sıra kadınlar ve hane ilişkileri analiziyle başka bir boyut kazanmıştır.

Yoksulluk içinde yaşayan kadınların sayısı son yıllarda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, erkeklerin sayısı ile karşılaştırıldığında önemli oranda artmıştır. Yoksulluğun kadınla özdeşleşmesi, politik, ekonomik ve sosyal dönüşümün kısa dönemdeki sonucu olarak ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerde son zamanlarda önemli bir sorun haline gelmiştir. Ekonomik unsurlara ek olarak, cinsiyet rollerinin katılığı ve kadınların yetki ve karar alma mekanizmaları ile eğitim, öğrenim ve üretim kaynaklarına kısıtlı ulaşımının yanı sıra ailenin güvenliğini tehdit edebilecek diğer unsurların ortaya çıkması da bu durumun sorumlusu olan unsurlardır. Toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak tüm ekonomik analiz ve planlamalara yeterince yansıtılmaması ve yoksulluğun yapısal nedenlerini yeterince ele almaması da katkıda bulunan unsurlardır.²

¹ KSSGM, Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (Türkçe-İngilizce) Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara, Eylül, 2001, s. 184.

² A.k., ss. 184-185.

Yoksulluğun azaltılması 1990 yılından bu yana BM Kalkınma Programı'nın Türkiye gündeminin en önemli maddelerinden biridir. BM Kalkınma Programı'nın yoksulluk alanında en son yaptırdığı araştırma³ (2003) Türkiye'de "yeni yoksulluğun" yani uzun süre devam eden, akraba ve arkadaşların desteğiyle iyileştirilmesi güç olan yoksulluğun artmakta olduğunu göstermektedir.

Yoksulluğun eğitim, sağlık, ekonomi ve karar alma mekanizmalarına katılım gibi alanları yatay kesen bir olgu olması nedeniyle bu çalışmada "Kadın ve Yoksulluk" konusu gelir ile ilişkilendirilerek yasal çerçeve, mevcut durum, önceki ve mevcut politikalar başlıkları altında ele alındıktan sonra, mevcut durumdan yola çıkılarak ülkemizde, kadın yoksulluğu ile mücadele edilmesine yönelik olarak politika öncelikleri ve amaçlar belirlenerek, hedefler konulacak ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğine ilişkin uygulama stratejilerine yer verilecektir.

2. YASAL ÇERÇEVE

Türkiye'nin 1985 yılında taraf olduğu ve 1986 yılında yürürlüğe koyduğu kadın erkek eşitliği alanında tek yasal bağlayıcı doküman olan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde de yoksulluk durumlarında kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az olanağa sahip olduklarından endişe duyulduğu ve taraf devletlerin özellikle politik, sosyal ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacakları belirtilmiş ve ilgili maddelerde bu önlemlere değinilmiştir.

1961 ve 1982 Anayasaları ile "sosyal adalet" ve "sosyal devlet" ilkeleri benimsenmiş, adil bir gelir dağılımının sağlanması yönünde düzenlenecek politikalar için temel bir çerçeve oluşturularak devlete bu politikaları düzenleme görevi yüklenmiştir.

1982 Anayasası'nın 2. maddesi "demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" ibaresine yer vermektedir. Anayasanın devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen 5. maddesinde ise "kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamaya, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya" devletin temel görevleri arasında yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi 26 Ekim 1988 tarih ve K.1988/33 sayılı Kararında sosyal devleti şöyle tanımlamıştır:

"Sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Çağdaş devlet anlayışı, sosyal hukuk devletinin, tüm kurumlarıyla Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun biçimde kurulmasını gerekli kılar. Hukuk devletinin amaç edindiği kişinin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir. Anayasa'nın Cumhuriyet'in nitelikleri arasında yer verdiği sosyal hukuk devletinin dayanaklarından birini oluşturan sosyal güvenlik kavramının içerdiği temel esas ve ilkeler uyarınca toplumda yoksul ve muhtaç insanlara devletçe yardım edilerek onlara insan onuruna yaraşır asgarî yaşam düzeyi sağlanması, böylece, sosyal adaletin ve sosyal devlet ilkelerinin gerçekleşmesine elverişli ortamın yaratılması gerekir."⁴

³ Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı için Hazırlanan Proje Raporu, 2003.

⁴ Kemal GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, 2000, s. 157. (http://www.anayasa.gen.tr/sosyaldevlet.htm#_ftn181).

Devletimizin Anayasa'da ifade edilen sosyal bir hukuk devleti olması özelliği gereği, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesine ve yoksul kesimlerin desteklenmesine yönelik sosyal politikalar geliştirmesi, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve sosyal barışın korunması açısından çok önemlidir.

3. MEVCUT DURUM

Gelir yoksulluğu, yaşamın idame ettirilmesi için asgari düzeyde gerekli gelir düzeyi ile ölçülmekte ve satın alma gücünden yoksun olma anlamına gelmektedir. Belirli miktarda yiyecek satın almak için gerekli gelir, "yoksulluk sınırı" olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilmiş yeni bir yoksulluk ölçütü insani yoksulluktur. İnsani yoksulluk, bir kısım bireylerin insanca yaşam imkanlarına sahip olmaması anlamına gelmektedir.

UNDP, gelişmekte olan ülkelerde insani yoksulluğu üç kriterden yola çıkarak hesaplamaktadır:

Beklenen Yaşam Süresi: Uzun bir yaşamdan yoksun olma insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul edilmektedir. UNDP, hesaplamalarında 40 yaşı esas almakta ve bu yaşın altındaki yaşam süresini insani yoksulluğun bir ögesi olarak değerlendirmektedir.

Eğitim: Eğitim imkanlarından yoksun olma, insani yoksulluk indeksinin ikinci göstergesini oluşturmaktadır. Hesaplamalarda yetişkinler arasındaki okuma yazma bilmeme oranı insani yoksulluğun bir diğer kriterini oluşturmaktadır.

Ekonomik ve Sosyal İmkanlar: Bireylerin ekonomik ve sosyal imkanlardan yoksun olması, insani yoksulluk indeksinin bir diğer göstergesini oluşturmaktadır.

UNDP aşağıda belirtilen başlıca üç veriden yararlanarak ekonomik ve sosyal imkanlara sahip olma düzeyini belirlemektedir:

- Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi,
- Temel sağlık imkanlarından yoksun olan nüfus yüzdesi,
- 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfus yüzdesi.

Yukarıda belirtilen üç kriterin (yaşam süresi, eğitim, ekonomik ve sosyal imkanlar) ortalaması alınarak "insani yoksulluk indeks değeri" tespit edilmektedir.⁵

Türkiye'de ülke vatandaşlarının 40 yaşına kadar yaşamama olasılığı %8.9, 15 yaş üstünde olup da okuma yazma bilmeyen aynı yaş nüfusuna oranı %11.7, temiz su kaynaklarına ulaşamayanların nüfusa oranı %7 ve 5 yaş altı çocukların arasında kilosunu normalin altında olanların yaş nüfusuna oranı %8'dir.⁶

5 C.Can AKTAN (ed), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.

6 United Nations Development Program, Human Development Report 2005, New York: UNDP, 2005, s. 227.

UNDP, gelişmiş ülkelerde insani yoksulluk indeksini başlıca şu kriterleri esas alarak hesaplamaktadır:

- 60 yaşından daha fazla yaşam imkanına sahip olmayan nüfus oranı,
- Yeterli ölçüde okuma yazma imkanına sahip olmayan nüfus oranı,
- Gelir yoksulluğu sınırı altında bulunan nüfus oranı, (Kullanılabilir kişisel gelirin % 50'sinden daha az gelire sahip nüfus oranı olarak hesaplanmaktadır.)
- Uzun dönem işsizlik oranı.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden İsveç'te bu oranlar sırasıyla; %7,2; %7,5; %6,5; %0,9; Almanya'da ise (AB'ye üye bir diğer ülke) bu oranlar %8,8; %14,4; %8,3; %4,6'dır.⁷

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), insani gelişme kriterleri yönünden kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği ölçmek için Cinsiyetlerle İlgili İnsani Gelişme İndeksini (Gender Related Development Index) geliştirmiştir.⁸ Bu indeks başlıca şu üç kriter esas alınarak hesaplanmaktadır:

- Ortalama yaşam beklentisi,
- Eğitim,
- Kadın ve erkek okuma-yazma oranı
- Kadın ve erkek okullaşma oranı
- Ortalama Gelir Düzeyi (Kazanılan gelir içerisinde kadın ve erkeğin payı)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişim Raporu 2005'e göre Türkiye'de kadınlar için ortalama yaşam beklentisi 71.1 iken erkeklerde 66.5, yetişkin okuma yazma oranı (+15) kadınlarda %81,1, erkeklerde %95,7; kadınlarda okullaşma oranı %62 iken, erkeklerde %74, kadınların ortalama geliri satın alma gücü paritesine göre 4,276 \$, erkeklerin 9,286 \$'dır.⁹

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden İsveç'te kadınlar için ortalama yaşam beklentisi 82.4 iken erkeklerde 77.9, kadınlar için okullaşma oranı %124 iken, erkekler için %105, kadınlar için ortalama gelir satın alma gücü paritesine göre 21,842 \$, erkekler için 31,722 \$'dır.¹⁰

Yukarıdaki oranlardan da anlaşılacağı üzere Türkiye'de gelir, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, istihdam piyasası ve diğer yaşam koşulları konusunda eşitsizlikler yaşanmaktadır. Yoksulluk bütün alanları yatay kesen bir olgudur ve eğitim, sağlık, ekonomi ve siyaset gibi alanlarda meydana gelen iyileşmeler yoksulluğun da azalmasını sağlayacaktır.

7 A.k., s. 230.

8 C. Can AKTAN (ed), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.

9 United Nations Development Programme, Human Development Report 2005, New York: UNDP, 2005, s. 300.

10 A.k., s. 299.

Özellikle kırsal alanlarda ve büyük şehirlerin gecekondu bölgelerinde yaşayan kadınlar, Türkiye'nin ekonomik açıdan en dezavantajlı kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye'de son 25 yılda kadınların yaşam standartlarında önemli düzelmeler olmasına rağmen, mevcut göstergeler bu eğilimin tersine dönmeye başladığını ortaya koymaktadır.

1980 sonrası dönemde Türkiye'de yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin artmasında etkili olan bazı nedenler şöyle sıralanabilir¹¹:

İktisat politikalarındaki anlayışın ve yaklaşımların değişmesi; örneğin, neoliberal ve bireysel girişimciliğe önem veren iktisadi anlayış ile küreselleşmenin ortak etkileri;

Özellikle 1985 sonrası göç nedenlerinin ve göç edenlerin niteliğinin değişmesi ve buna paralel olarak kente yeni göçenlerin her anlamda eskilerden çok daha az şansa sahip olmaları, örneğin kamu sektöründe "işe girmenin" zorlaştığı, özel sektörde büyük ve güvenceli iş yerlerinde iş bulma olanağının azaldığı, buna karşılık enformel ve kayıtdışı sektördeki işlerin hanehalkı gelirlerinde egemen olduğu bir döneme girilmesi;

Metropol kentlerde gerçek ücretlerin düşmesi ve gelir dağılımında ortaya çıkan büyük kayıplara dayalı olarak, eski orta sınıfın giderek sosyo-ekonomik konumunu kaybetmesi ve 1990 sonrasında kentlere göç etmiş, ancak önceden göç edenler kadar kentteki olanakları kullanamayan, yeni kent yoksullarının ortaya çıkması;

Küreselleşme ile bütünleşerek gelişen finans, iletişim, reklamcılık gibi sektörlerin ortaya çıkardığı yeni orta-üst gelir grubu ve yönetici kesimi ile kent yoksulları kıyaslandığında toplumun gittikçe arası açılan ve kutuplaşan bir sınıf yapısına doğru kayması;

Sanayi sektöründe üretimin esnekleşmesi, örneğin, işgücü piyasasında ve ücretlerde esneklik ve düzensizlik, taşeronlaşma, emek yoğunundan makine yoğun sisteme geçmenin yarattığı işsizlik;

Son yirmi yılda yaşanan yüksek enflasyon, kamu finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik sürekli büyüyen borç yapısı ve vergi sisteminde var olan sorunlar;

Eve iş verme, parça başı iş ve özellikle kadın ve çocuk emeğinin enformel üretim ve kayıtdışı işlerde ağırlıklı olarak kullanımının artması.

Türkiye'de gelir dağılımı problemi en önemli ve çözülmesi gereken sorunların başındadır. Gelir dağılımında adaleti gösteren Gini Katsayısı'na¹² bakıldığında 2002 yılında 0,44 iken 2005 yılında 0,38'dir. Dünya Bankası'nın Dünya Kalkınma Göstergeleri 2005 raporunda yer alan verilere göre, Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 20'lik kesiminin gelirden aldığı pay yüzde 6.1'de kalırken, en zengin yüzde 20'nin aldığı pay ise yüzde 46.7 düzeyinde seyretmektedir.

11 DPT, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2006, s. 32-33.

12 Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır ve bu değer 1'e yaklaşması gelir dağılımında adaletsizliğin arttığını ifade eder.

Tablo 1 Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırları (YTL)

Hanehalkı Büyüklüğü	2006	
	Aylık açlık sınırı	Aylık yoksulluk sınırı
1	91	244
2	138	368
3	174	466
4	205	549
5	235	627
6	261	697
7	287	766
8	311	831
9	331	884
10	351	938

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de Hanehalkı büyüklüğüne göre yoksulluk sınırlarına bakıldığında, 2006 yılında dört kişilik bir hanenin aylık yoksulluk sınırı gıda için 205 YTL, gıda ve gıda dışı harcamalar için ise 549 YTL’dir.

Tablo 2 Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Yoksulluk Oranları, 2002-2006

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı														
	Türkiye					Kent					Kır				
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98
Kişi başı günlük 1 \$’ın altı	0,20	0,01	0,02	0,01	0,00	0,03	0,01	0,01	0,00	0,00	0,46	0,01	0,02	0,04	0,00
Kişi başı günlük 2.15 \$’ın altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36
Kişi başı günlük 4.3 \$’ın altı*	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35
Görelî yoksulluk ¹³	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	19,86	22,08	23,48	26,35	27,06

Kaynak: TÜİK

* \$’ın satın alma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 618 281 TL; 2003 yılı için 732 480 TL; 2004 yılı için 780 121 TL ve 2005 yılı için 0.830400 YTL ve 2006 yılı için 0,921 YTL kullanılmıştır.

Kır, kent yoksulluk oranları oldukça farklıdır. 2006 yılı rakamlarına göre, kentte yoksulluk oranı (gıda ve gıda-dışı harcamaları içeren) %9,31 iken; kırdaki bu rakam %31,98’dir.¹³

13 Görelî Yoksulluk: Bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur. Buna göre toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı görelî anlamda yoksul olarak tanımlanır. Refah ölçüsü olarak amaca göre tüketim veya gelir düzeyi seçilebilir. 2002, 2003, 2004 ve 2005 yoksulluk çalışmalarında, eşdeğer kişi başına tüketim harcaması medyan değerinin %50’si görelî yoksulluk sınırı olarak tanımlanmıştır. Görelî yoksulluk oranı ise, eşdeğer fert başına tüketim harcaması, görelî yoksulluk sınırının altında kalan hanehalklarının oluşturduğu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı olarak hesaplanmıştır. (TÜİK)

Tablo 3 Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Oranları

Hanehalkı Büyüklüğü	Hanehalkı	
	2002	2006
TOPLAM	%22,45	%13,98
1-2	%16,51	%10,95
3-4	%16,37	%8,27
5-6	%29,03	%17,54
7+	%45,95	%41,83

Kaynak: TÜİK

Yoksulluk büyük hanehalklarında küçük hanehalklarına göre daha yüksektir. Hiç çocuğu olmayan ya da sadece bir tane çocuğu olan hanehalklarının yoksulluk oranı ortalamanın çok altındadır.¹⁴ Bağımlı çocuk sayısı arttıkça da yoksulluk oranı artmaktadır. Hanehalkı büyüklüğü 1-2 kişi olduğunda 2006 yılı için yoksulluk oranı %10,95'i gösterirken, hanehalkı büyüklüğü 5-6 kişi olduğunda bu oran %17,54'tür.

Tablo 4 Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyet Ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları

Eğitim durumu	Fert yoksulluk oranı					
	2002			2006		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
TOPLAM	26,96	26,72	27,19	17,81	17,32	18,27
6 yaşından küçük fertler	33,17	32,92	33,44	24,78	25,12	24,43
Okur yazar değil	41,07	46,52	39,61	33,71	36,79	32,84
Okur-yazar olup bir okul bitirmeyen	34,60	35,50	33,74	25,36	25,68	25,06
İlkokul	26,12	28,06	24,33	14,19	16,52	12,05
İlköğretim	26,47	28,40	24,10	18,06	16,47	19,66
Ortaokul ve orta dengi meslek	18,77	19,49	17,38	8,07	9,69	4,89
Lise ve lise dengi meslek	9,82	10,99	8,24	5,20	6,06	4,05
Yüksekokul, fakülte ve üstü	1,57	1,22	2,12	1,01	1,28	0,56

Kaynak: TÜİK

Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranlarına bakıldığında; 2002 yılında erkekler için yoksulluk oranı %26,72 iken; kadınlar için bu oran %27,19'dur. 2006 yılında bu oranlar sırasıyla %17,32 ve %18,27'dir. Bu oranlardan da anlaşılacağı gibi her iki yılda da kadın yoksulluk oranı erkek yoksulluk oranından yüksektir. Tablo 4'teki verilere göre eğitim durumuna göre yoksulluk oranları; okur yazar olmayan fertlerde 2002 yılında %41,07 (erkek %46,52; kadın %39,61) iken; lise ve lise dengi meslek mezunları için bu oran %9,82'dir (erkek %10,99; kadın %8,24). 2006 yılı için bu oranlar sırasıyla okur yazar olmayan fertlerde %33,71 (erkek %36,79; kadın %32,84) iken; lise ve lise dengi meslek mezunları için %5,20'dir (erkek %6,06; kadın %4,05). Yüksekokul, fakülte ve üstü mezunlarında ise bu oranlar çok düşüktür. Oranlardan eğitim seviyesinin yükseldikçe yoksulluğun azaldığı görülmektedir.

14 DPT, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2006, s. 22.

Yoksulluk riskiyle ve dolayısıyla sosyal dışlanmayla en fazla karşı karşıya kalan kesim özellikle tarım sektörü ile geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışan, eğitimsiz bireyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özürllüdür. Türkiye’de kadınlar bu gruplar içinde en dezavantajlı konumdadır. Toplam nüfusun yarısını oluşturan kadınlar eğitim, ekonomi, siyaset, ticaret ve genel olarak sosyal yaşama katılım gibi alanlarda çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar ve bu durum yoksulluğun kadınlaşmasına neden olmaktadır.

Ekonomik güç kullanımındaki cinsiyet eşitsizliği ve farklılıkları, ücretlendirilemeyen emeğin kadın ve erkek arasındaki eşitsiz dağılımı ve kontrolü, tüm zararlı gelenek ve görenekler, kadının ekonomik bakımdan güçlendirilmesini önlemiş ve yoksulluğun kadınlaştırılmasını hızlandırmıştır.¹⁵

TÜİK verilerine göre 2006 yılında, 15 yaş üstü kadın nüfusu 26.067.000 kişi, işgücü piyasasında yer alan kadın işgücü 6.480.000 kişi (%24,9) ve istihdam edilen kadın sayısı ise 5.810.000 kişidir (%22,3). Ayrıca, çalışan kadınların %48,5’i tarımda istihdam edilmekte olup, bunlardan ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranı %74,4’tür. Kadınların işsizlik oranı %10,3’tür. Kadınlarda tarım dışı işsizlik oranı ise %17,9’dur. İstihdam ve işsizlik oranları yanında ücret farklılıkları ve eşitsizlikleri, kadınların işgücü piyasasındaki dezavantajlı konumunu ortaya koymaktadır. Eğitimde de kadınlar açısından eşitsizlik söz konusudur.

Toplumda yoksulluğu ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri önlemede ve toplumsal huzuru sağlamada sosyal güvenlik sistemleri, sosyal hizmet ve yardım uygulamaları, ekonomi politikaları, istihdam politikaları önemlidir. Ülkemizde sosyal güvenlik sistemi, sosyal sigorta sistemi ile sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sisteminden oluşmaktadır. Ülkemizde yoksullar çoğunlukla çalışmadığı veya kayıt dışı sektörlerde düşük ücretlerle çalıştığı ve prim ödeme gücüne sahip olamadığı için sosyal sigorta sisteminde yer alamamakta, sosyal hizmetler ve yardımlar aracılığıyla desteklenmektedirler. Sosyal yardımlar; yoksullara ücretsiz sağlık yardımı ve bakımı, aile ödenekleri, yaşlılara ve özürllülere aylık bağlanması, işsizlik yardımı gibi programları kapsamaktadır.

Ancak yoksulluk sorununun “Sosyal Hukuk Devleti” anlayışı kapsamında sosyal güvenlik ve sosyal adaletin sağlanmasıyla çözüleceği bir gerçektir. Bu durumda üretilecek politikaların bu anlayış çerçevesinde başta en dezavantajlı grup olan kadınlar olmak üzere tüm fertleri kapsaması gerekmektedir.

4. ÖNCEKİ VE MEVCUT POLİTİKALAR, PROGRAMLAR, PROJELER

Gelir dağılımı, yoksulluk ve sosyal dışlanma ile ilgili olarak Birleşmiş Milletlerin “Binyıl Kalkınma Hedefleri” ve Avrupa Birliği’nin “Lizbon Stratejisi” Türkiye için oldukça önemlidir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri, insani kalkınmaya yönelik olarak yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması ile bağlantılı olan tüm bireyler için temel eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının durumunun güçlendirilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması, anne sağlığının iyileştirilmesi, HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik ve kalkınma için küresel ortaklık gibi birçok konuyu içermektedir.¹⁶

¹⁵ KSSGM, Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (Türkçe-İngilizce) Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara, Eylül, 2001, s. 12.

¹⁶ DPT, BM Mukim Koordinatörlüğü, Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye, 2005, s. 10.

Avrupa Birliği'nde 2000 yılından bu yana uygulanmakta olan Lizbon Stratejisi sosyal dışlanma ve yoksulluk sorununun çözümüne bütüncül bir yaklaşım getirmekte, bu sorunun çözümü için geliştirilen sosyal politikaların ekonomik büyüme ve istihdamla ilişkisini kurarak hem piyasa sistemini en etkin şekilde işler kılmayı hem de sorunu kalıcı bir şekilde çözmeyi hedeflemektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği süreci göz önüne alındığında Lizbon Stratejisi, gerek sorunsal içeriği, gerek soruna yaklaşımı, gerekse de sorunu çözüme yöntemi bakımından ayrıca önem kazanmaktadır.¹⁷ Türkiye yoksullukla mücadele etmeye resmi olarak 1990'lı yılların ortasında başlamıştır. Yedinci ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Türkiye'nin bu konudaki stratejik amacı gelir dağılımındaki eşitsizlikleri kalıcı olarak azaltmak ve mutlak yoksulluğu ortadan kaldırmaktır. Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin (BKH) ortaya konulmasını takiben Türkiye'nin yoksullukla mücadele çabaları hız kazanmıştır.¹⁸

Ülkemizde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan plan ve programlar, yoksulluğu azaltmayı amaçlayan hedeflerin, önceliklerin ve stratejilerin ortaya koyulduğu temel politika oluşturma araçlarıdır. Yoksulların yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla oluşturulan politikaların yer aldığı ana dokümanlar şunlardır.¹⁹

Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

Bu dokümanda sosyal refahın artırılması başlığı altında "Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele" için politika öncelikleri dikkate alınmaktadır. Gelir dağılımını iyileştirerek yoksulluğun azaltılması, sürdürülebilir bir büyüme hızı ile toplumun yoksul kesimlerinin ortalama refah düzeyine getirilmesi, gelir transferi sisteminin yoksulların yararına yeniden yapılandırılması, bölgesel farklılıkları azaltmayı hedefleyen, kırsal alanda yaşayan insanların mesleki yönlendirme projelerine ve iş verimliliği ile üretim çeşitliliğini geliştiren programlara katılımları, istihdamın ve sektörlerarası işgücü hareketliliğinin ve sosyal hizmet yatırımlarının artırılması Sekizinci Plan'da öngörülen politika öncelikleridir.²⁰

Acil Eylem Planı (2002)

2002 yılının sonunda uygulanmaya başlayan bu planda sosyal yardım ve dayanışma alanındaki tüm kurum ve kuruluşların 2003 yılı sonuna kadar kendi sorumluluk bölgesindeki yoksul insanları ve aileleri belirlemesi öngörülmüştür. Plan, yoksulluk sınırının altında yaşayan ailelere gıda, giyecek, yakacak ve çocuklarına da eğitim ve sağlık yardımı yapılmasını amaçlamaktadır.²¹

Orta Vadeli Program (2007-2009)

Orta Vadeli Programda (OVP), Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele başlığı altında, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski taşıyan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin sağlanması temel amaç olarak belirtilmekte ve eğitim, sağlık ve kamunun sunduğu diğer sosyal hizmetlerin herkesin erişebileceği ve eşit olarak yararlanabileceği bir hale getirilmesi, özellikle kente göç edip sosyal dışlanmaya maruz kalan nüfusun istihdam edilebilirliğinin artırılması yoluyla topluma entegre edilmesi ve sosyal koruma ağının nüfusun tümünü kapsayacak, dezavantajlı grupları topluma entegre edecek şekilde geliştirilmesini amaçlayan politikalara vurgu yapılmaktadır. Söz konusu politikalar arasında; kadınların ekonomik ve

17 DPT, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2006, s. 51.

18 DPT, BM Mukim Koordinatörlüğü, Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye, 2005, s. 12.

19 A.k., s. 15.

20 A.k., s. 16.

21 A.k., s. 16.

sosyal hayata etkin katılımları sağlanacağı, başta eğitim olmak üzere dezavantajlı konumlarını giderici tedbirler alınacağı yer almaktadır.

9. Kalkınma Planı (2007-2013)

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele başlığı altında yoksulluk konusuna değinilmiş ve yoksullukla mücadele kapsamında gelir dağılımındaki eşitsizliğin ve yoksulluğun, sürdürülebilir büyüme ve istihdam, eğitim, sağlık ve çalışma hayatı politikalarıyla birlikte, çok boyutlu bir yaklaşımla kalıcı bir şekilde azaltılacağı, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz veya bu risk altında olan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayatta yer almalarının sağlanacağı ve yaşam kalitelerinin yükseltileceği, başta özürllüler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve göç edenler olmak üzere, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalmış kesimlerin, ekonomik, sosyal ve siyasal hayata aktif katılımlarının sağlanacağı ve bu gruplara yönelik şiddet ve istismarın önleneyeceği belirtilmiştir. Bu çerçevede, dezavantajlı kesimlerin eğitim, sağlık, barınma, sosyal hizmetler ve istihdama yönelik hizmetlere erişimine öncelik verileceği, sunulan hizmetlerin yoksulluk kültürünü önleyici ve yoksul kesimin üretici duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olacağı vurgulanmıştır.

Ülkemizde yoksulluğu azaltmaya yönelik faaliyetler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı / Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü, Emekli Sandığı gibi kamu kuruluşları aracılığı ile yürütmektedir. Bu metinde yürütülen bütün faaliyetlere yer verilmeyecek olup, ulaşılan insan sayısı, etkileri ve yenilikçi yaklaşım açısından önemli olan bazı uygulamalara değinilecektir.

Yoksulluğu azaltmakla sorumlu kuruluşlar arasındaki eşgüdüm eksikliği ve bu kuruluşların yürüttüğü programlarda ortak norm ve standartların bulunmayışı yoksullara yönelik etkili bir sosyal koruma sisteminin oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, yeni yoksullukla mücadele (sosyal dışlanma ile mücadele) programlarında iki ana yaklaşım ön plana çıkmaktadır: Mevcut sosyal koruma sisteminin geliştirilmesi ve yeni istihdam alanları oluşturulması. Dünya Bankası ve Türk Hükümeti (SYDGM) tarafından başlatılan 635 milyon dolarlık "Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)" bu doğrultuda yürütülen çalışmalardan birisidir.²²

31 Mart 2007 tarihinde Sosyal Riski Azaltma Projesi sona ermiştir. Ancak söz konusu proje kapsamında başlatılan Şartlı Nakit Transferi uygulaması SYDGM tarafından devam ettirilmektedir. Şartlı Nakit Transferi, bu anlamda sadece bir proje ile sınırlı kalmamış; 60. Hükümet Programı'nda da yer alan uygulamaya dönüştürülmüştür.

Şartlı Nakit Transferi uygulaması eğitim, sağlık ve gebelik bileşenlerinden oluşmaktadır²³:

SYDGM tarafından yapılan eğitim desteklerinin yanı sıra, nüfusun en muhtaç kesimine dâhil olan ailelerin çocuklarının temel eğitim hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla Şartlı Nakit Transferi kapsamında yoksul ailelere düzenli nakit desteği yapılmakta ve ihtiyaç sahibi ailelere, çocuklarını düzenli olarak okula göndermeleri şartıyla her ay eğitim yardımı verilmektedir. Bu uygulama, Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde yürütülmektedir. Kız çocuklarının okullaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını artırmak amacıyla, kız çocuklarına ve ortaöğretime devam eden öğrencilerimize verilen yardım miktarları

²² DPT, BM Mukim Koordinatörlüğü, Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye, 2005, ss. 16-17.

²³ SYDGM tarafından verilen bilgi, 2007.

daha yüksek tutulmuştur. Kadının aile ve toplum içindeki konumunun güçlendirilmesi amacıyla ödemeler doğrudan annelere yapılmaktadır.

Şartlı Nakit Transferleri sağlık yardımlarıyla sağlık muayenelerinin yaptırılması şartıyla yoksul ailelere düzenli nakdi para transferi yapılmaktadır. Şartlı Nakit Transferi ile çocuk ölümlerini ve çocukların hastalanma oranlarını azaltmak amacıyla, erken çocuklukta bakım, temel sağlık ve beslenme hizmetlerinden yeterince yararlanamayan 0-6 yaş grubu çocukların sunulan hizmetlerden faydalanmaları sağlanmaktadır. Aynı zamanda anne adaylarının ve ailelerin çocuklarına, düzenli olarak sağlık kontrolü yaptırıp yaptırmadıkları kontrol edilerek yardımların devam etmesi veya kesilmesi öngörülmektedir.

30 Eylül 2007 tarihi itibarı ile Şartlı Nakit Transferi aktarımları bölgelere göre aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 5 Şartlı Nakit Transferi Yardımlarının Bölgelere Göre Dağılımı

BÖLGE	EĞİTİM		SAĞLIK		GEBELİK	
	ÇOCUK SAYISI	TUTAR YTL	ÇOCUK SAYISI	TUTAR YTL	ANNE ADAYI	TUTAR YTL
AKDENİZ	186.192	70.286.722	75.087	19.222.692	2.776	204.122
DOĞU ANADOLU	453.552	157.789.078	353.575	81.086.036	12.036	802.433
EGE	70.398	31.402.780	23.091	7.096.773	552	38.332
G.DOĞU ANADOLU	608.024	242.819.599	382.160	105.616.747	9.661	681.571
İÇ ANADOLU	149.492	63.089.387	61.696	17.571.601	1.797	140.055
KARADENİZ	141.124	68.116.173	66.349	19.950.640	1.796	136.515
MARMARA	96.609	41.408.227	29.185	8.002.615	1.018	91.315
TÜRKİYE	1.705.391	674.911.966	991.143	258.547.104	29.636	2.094.343

Kaynak: SYDGM, 2007

Ayrıca SYDGM koordinasyonunda Gelir Getirici Projeler, İstihdam Eğitimi Projeleri, Sosyal Hizmet Projeleri, Geçici İstihdam Projeleri, Toplum Kalkınmasına Yönelik Projeler de yürütülmektedir.

Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Bağ-Kur (BK) ve Emekli Sandığı (ES) sosyal sigorta alanında faaliyetlerini sürdüren, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ise sosyal yardım ve hizmetler alanında faaliyette bulunmaktadır. Belediyeler, bazı dernekler ve vakıflar da sosyal yardım ve hizmet faaliyetleri yürütmektedir. Sosyal yardım harcamaları özellikle 2001 yılındaki ekonomik kriz sonrası artmıştır. 2000'de sosyal yardım harcamaları, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GDP) %0,48'ini (957,7 milyon dolar) oluştururken; 2004 yılı sonunda, GDP'nin %0,70'ini (1.990,6 milyon dolar) oluşturmuştur. Bu rakamlar veri yetersizliği nedeniyle belediyeler tarafından yapılan sosyal yardım harcamalarını kapsamamaktadır. Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve SHÇEK; sırasıyla Yeşil Kart uygulaması, burslar ve çocuklar ile yaşlılar için sosyal yardımlar verilmesi gibi faaliyetler yoluyla yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunan diğer kuruluşlardır. Yeşil Kart uygulaması ile hiçbir sosyal güvencesi olmayan ve geliri net asgari ücretin üçte birinden az olan kişilere ücretsiz sağlık hizmetleri sağlanmaktadır. 2005 yılı Haziran ayı itibarıyla Yeşil Kart sistemine kayıtlı nüfus 8,8 milyona ulaşmıştır.²⁴

²⁴ DPT, BM Mukim Koordinatörlüğü, Binyıl Kalkınma Hedefleri Türkiye Raporu, 2005, s. 17.

Ekonomik güçlenmenin en önemli koşulu olan işgücüne katılımında kadınların karşılaştığı engeller ve ekonomik güç paylaşımında yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar yoksullaşmakta ve özellikle kadın başlı ailelerde kadınların yükleri daha da ağırlaşmakta olduğundan, kadın yoksulluğunun önlenmesi için dünyada ve ülkemizde örnekleri olan mikro kredi uygulamalarının yaygınlaştırılması ve kadın girişimcilerin ihtiyaç duydukları eğitim, danışma, rehberlik, fon-finansman sağlama konularını içeren çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çerçevede yoksulluğu önleme amaçlı olarak Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynağı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) koordinasyonunda her il ve ilçede kurulu bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYD Vakıfları) tarafından yerelde ilgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, Belediyeler, STK’lar ile yürütülen proje destek uygulamaları bulunmaktadır.²⁵

Yine ilk uygulama olarak, Yoksulluğu Azaltma Projesi kapsamında, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) 2002 yılının Haziran ayında Maya mikro ekonomik destek işletmesini İstanbul ve Kocaeli’ndeki kadınlara mikrokredi vermek amacıyla kurmuştur. Diğer uygulamalardan biri ise, Bangladeş merkezli Grameen Bank’ın desteği ile Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı ve Diyarbakır Valiliği’nce 11 Haziran 2003 tarihinde pilot bölge olarak seçilen Diyarbakır’da başlatılan projedir. Bu proje kapsamında 28 Eylül 2007 tarihine kadar 6126 kişiye toplam 8.248.656,50 YTL kredi sağlanmıştır.

Kadınların ekonomik açıdan güçlendirilmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması, kadınların kendilerine olan özgüven ve saygılarının artması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. İl Özel İdaresi Kanununun 6’ncı maddesinin (a) bendinde İl Özel İdaresinin görev ve yetkileri arasında yoksullara mikrokredi verilmesinin de yer alması nedeniyle, bu kanunun söz konusu maddesinin özellikle pozitif ayrımcılık içerecek şekilde kadın yoksulluğunu azaltmaya yönelik olarak 81 İl Valiliği tarafından uygulanması Genel Müdürlüğümüzce talep edilmiştir. Bu kapsamda, mikro kredi uygulamasının ilki Van ilinde başlatılmış ve 709 kadın bu imkândan yararlandırılmıştır. Mersin ilinde ise hedef kitlesi yoksul kadınlar ve genç işsizler olan “Yoksullar İçin Mikro Kredi Projesi” kapsamında 144 kadına mikro kredi verilmiştir.

---

25 SYDGM tarafından verilen bilgi, 2008.

Eylem Hedef ve Stratejileri

Hedef 1 : İstihdam dışında kalan yoksul kadınların konumlarını iyileştirici çalışmalar yapılacaktır.

STRATEJİLER	SORUMLU KURUM KURULUŞLAR	İŞBİRLİĞİ KURUM – KURULUŞLARI
1.1. Kadın yoksulluğu ile mücadele çerçevesinde varolan kredi/ mikro kredi uygulamalarının yaygınlaştırılması, ulaşılabilir kılınması, eşit dağılımının ve sürdürülebilirliğin sağlanması	Valilikler (İl Özel İdareleri), İŞKUR, Finans Kurumları	KSGM, GAP İdaresi Başkanlığı, Yerel Yönetimler, İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, STK'lar
1.2. Sosyal güvenlik sistemi dışında kalan ve çalışamayacak durumdaki kadınlara yönelik uygulanan sosyal yardım (aynı/ nakdi yardım) ve hizmetlerin (sosyal konut tahsis, kira desteği vb.) geliştirilmesi, ulaşılabilir kılınması, eşit dağılımının ve sürdürülebilirliğin sağlanması	SYDGM, Yerel Yönetimler, Valilikler, SHÇEK	KSGM, GAP İdaresi Başkanlığı, STK'lar
1.3 Sosyal koruma anlayışına uygun olarak düzenli gelirin güvence altına alacak çalışmalar yapılması	ÇSGB, İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları

Hedef 2 : Yoksullukla mücadele eden sorumlu kuruluşlar arasında koordinasyon güçlendirilecektir.

STRATEJİLER	SORUMLU KURUM KURULUŞLAR	İŞBİRLİĞİ KURUM – KURULUŞLARI
2.1 Sosyal yardım hizmetleri sisteminde sağlıklı işleyen bir bilgi işlem alt yapısı oluşturulması ve veri tabanları arasında entegrasyon sağlanması	SYDGM	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, TÜİK, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu, SHÇEK, Valilikler, Yerel Yönetimler ile diğer ilgili Kamu Kurum ve Kuruluşları ve ilgili STK'lar
2.2. Sosyal yardım ve proje uygulamalarında mükerrerliğin önlenmesi amacıyla, sosyal yardım alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlanması	SYDGM	Sosyal Güvenlik Kurumu, SHÇEK, Sağlık Bakanlığı, TÜİK, ÖZİDA, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, GAP İdaresi Başkanlığı, İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, STK'lar

KAYNAKÇA

1. C. Can AKTAN (ed), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.
2. DPT, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2006.
3. DPT, BM Mukim Koordinatörlüğü, Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye, 2005.
4. DPT, Orta Vadeli Program (2007-2009).
5. GÖZLER, Kemal, Türk Anayasa Hukuku, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, 2000, (http://www.anayasa.gen.tr/sosyaldevlet.htm#_ftn181)
6. KSSGM, Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (Türkçe-İngilizce) Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara, Eylül, 2001.
7. SYDGM tarafından verilen bilgi, 2007.
8. SYDGM tarafından verilen bilgi, 2008.
9. TOKSÖZ, Gülay; ÖZKAZANÇ Alev; POYRAZ Bedriye, Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2001.
10. United Nations Development Program, Human Development Report 2005, New York: UNDP, 2005.
11. Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İçin Hazırlanan Proje Raporu, 2003.
12. <http://idari.cu.edu.tr/igunes/yemel/yy-1.htm>
13. www.sydgm.gov.tr
14. www.tuik.gov.tr
15. www.undp.org.tr

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırları (YTL).....	10
Tablo 2 Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Yoksulluk Oranları, 2002-2006.....	10
Tablo 3 Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Oranları.....	11
Tablo 4 Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyet Ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları.....	11
Tablo 5 Şartlı Nakit Transferi Yardımlarının Bölgelere Göre Dağılımı.....	15

